

Wrocław, 04.07.2025

Dr hab. Agnieszka Ewa Sorokowska, prof. UWr
Instytut Psychologii
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja pracy doktorskiej Katarzyny Pypno-Blajdy

“Does listening to music change peoples’ moral beliefs?”

Promotor: Prof. Tuomas Eerola, University of Durham

Promotorka pomocnicza: Dr Mariola Paruzel-Czachura, prof. UŚ, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Praca doktorska p. Katarzyny Pypno-Blajdy zatytułowana „*Does listening to music change peoples’ moral beliefs?*” została napisana pod opieką naukową prof. Tuomasa Eeroli z University of Durham i dr hab. Marioli Paruzel-Czachury z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Niniejsza rozprawa analizuje niedostatecznie zbadane powiązanie muzyki z psychologią moralności, badając w jaki sposób różne rodzaje muzyki wpływają na podejmowanie decyzji moralnych, tożsamość i podstawy moralne. Rozprawa składa się z szerokiego teoretycznego wprowadzenia na temat moralności, potencjalnego wpływu muzyki na moralność i różnych metod naukowych. Następnie Kandydatka przedstawia swoje dwa badania empiryczne wraz z krótką dyskusją na temat każdego z nich. Rozprawa kończy się ogólną dyskusją.

Część teoretyczna rozprawy jest ważna w kontekście problematyki badawczej i przedstawia różne podejścia do moralności, historyczny przegląd teorii związanych z moralnością oraz przegląd badań dotyczących relacji muzyki i moralności. Na podstawie tego wprowadzenia p. Katarzyna Pypno-Blajda dochodzi do wniosku, że niektóre z omawianych idei wymagają empirycznej (najlepiej eksperymentalnej) weryfikacji. Część empiryczna rozprawy obejmuje dwa badania eksperymentalne (badanie 2 jest dalej podzielone na 3 podbadania) obejmujące próbki międzykulturowe z Chin i USA. Ogólnie rzecz biorąc, badania pokazują, że ekspozycja na hymny narodowe zmniejsza utylitarne osądy moralne (badanie 1) i że radosna muzyka może nieznacznie zmieniać filary moralne (ang. *moral foundations*), szczególnie u uczestników chińskich (badanie 2).

Punktem wyjścia badań Kandydatki były założenia dotyczące specyfiki muzyki jako bodźca wpływającego na zachowania człowieka. Opisuje ona szereg badań pokazujących, że muzyka może kształtować decyzje moralne i postawy prospołeczne i dochodzi do wniosku, że w literaturze naukowej wciąż brakuje wielu istotnych informacji. Część teoretyczna rozprawy opisuje dodatkowo zalety różnych podejść metodologicznych, co stanowi dalsze uzasadnienie dla wybranego przez p. Katarzynę Pypno-Blajdę projektu eksperymentalnego. Najważniejszymi kryteriami oceny rozprawy doktorskiej są jej wkład w wiedzę naukową oraz zaprojektowanie i przeprowadzenie badań stanowiących oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Prezentowana rozprawa doktorska generalnie spełnia te kryteria. Po pierwsze, Kandydatka przedstawia szczegółowy przegląd istniejącej literatury, mimo iż w niektórych miejscach brakuje pewnej syntezy przedstawionej literatury (np. badania w sekcjach 2.1-2.3 są po prostu wymienione i opisane), czytelnik jest prowadzony przez potencjalne niedociągnięcia poprzednich prac w sekcji 3.

Po drugie, Kandydatka zaprojektowała badania empiryczne, które dotyczyły problemów, które uważała za najważniejsze – małe, niezrównoważone i kulturowo jednorodne próby składające się głównie ze studentów, stosowanie różnych miar w każdym badaniu, różnorodność środowisk badawczych i niedobór zmiennych potencjalnie wpływających na wyniki. Po trzecie, zgadzam się również z wnioskiem Kandydatki, że *“future research should strive for full transparency: sharing complete datasets, experimental materials, and statistical analysis codes”* i doceniam, że p. Pypno-Blajda zdecydowała się zastosować te zalecenia w swojej rozprawie. Jedynym elementem, którego mocno brakuje w podsumowaniu części teoretycznej, było pewne uzasadnienie dla wyboru kowariant i zmiennych zależnych uwzględnionych w dalszych badaniach. Dlaczego Kandydatka uznała wybrane zmienne za najważniejsze? Dlaczego zdecydowała się na wybór kilku zmiennych zależnych w swoich badaniach? Rozwijam te wątpliwości i pytania w dalszych częściach mojej recenzji.

Ocena strony metodologicznej rozprawy pozwala mi docenić wysokie kompetencje Kandydatki w analizie danych, chociaż – jak wspominałem w kilku częściach mojej recenzji – miałam pewne wątpliwości co do ogólnej formy projektu i wybranych zmiennych. W związku z tym sformułowane hipotezy były dla mnie czasem dość trudne do zrozumienia. Niemniej jednak analizy statystyczne przeprowadzone przez Kandydatkę i format prezentacji wyników są jasne. Doceniam prerejestrację i fakt, że wszystkie dane są dostępne w otwartym formacie. Jest to zdecydowanie bardzo mocny element rozprawy.

Wyniki przedstawione w rozprawie rozwijają wiedzę na temat muzyki i moralności oraz uzupełniają pewne luki w istniejącej literaturze. W badaniu 1 Kandydatka wykazała pewien wpływ hymnu narodowego na decyzje, które wiązały się z krzywdzeniem jednej osoby dla dobra ogółu. Badanie 2a wykazało pewien wpływ radosnej muzyki na jeden z filarów moralnych wśród chińskich uczestników, podczas gdy w badaniu 2b, które obejmowało obraz zamiast muzyki, tego efektu nie zaobserwowano. Badanie 2c uzupełniło ustalenia, pokazując międzykulturowe różnice w ocenach dotyczących muzyki. Chociaż ogólnie rzecz biorąc wyniki dotyczące głównej hipotezy badawczej były raczej zerowe, opisywane eksperymenty skłaniają również do postawienia pewnych nowych, interesujących pytań [do niektórych można by dość łatwo się odnieść za pomocą dodatkowych analiz istniejących danych (zobacz moje komentarze i pytania poniżej)].

Dyskusja w rozprawie spójnie omawia wyniki badań w kontekście istniejącej literatury. Doceniam również ostrożność, jaką Kandydatka wykazuje w formułowaniu wniosków na podstawie uzyskanych wyników i jej świadomość ograniczeń badań. Krytyczne podejście autorki do własnych wyników oraz wskazanie ograniczeń i sugestii świadczą o jej dojrzałości jako badaczki. Z punktu widzenia redakcyjnego i formalnego, rozprawa spełnia wszystkie wymagania naukowych prac psychologicznych. Praca jest starannie zredagowana i jasno napisana, co ułatwia jej zrozumienie.

Pomimo zalet rozprawy, ma ona również pewne istotne wady. Poniżej przedstawiam moje komentarze, uwagi i pytania, uporządkowane w kolejności odpowiadających im sekcji rozprawy.

Wstęp teoretyczny

- 1) Część teoretyczna rozprawy zaczyna się od zdefiniowania moralności, a następnie zawiera opis różnych istotnych teorii filozoficznych. Doceniam szczegółowy przegląd tych teoretycznych podstaw rozprawy w sekcji 1.2., ale muszę przyznać, że spodziewałam się, że zostanie wykorzystanych więcej odniesień łączących poprzednie idee filozoficzne z bardziej współczesnymi badaniami psychologicznymi. Dopiero w sekcji 1.3. czytelnik dowiaduje się, że *“One philosophical theory about morality that has been adapted into psychology is utilitarianism”* i przedstawionych jest kilka badań przeprowadzonych w związku z tym podejściem filozoficznym. Moim zdaniem można by opisać więcej badań psychologicznych lub teorii odnoszących się do innych idei filozoficznych w sekcji 1.2. – czy Kandydatka mógłby przedstawić więcej przykładów takich prac?
- 2) W odniesieniu do utilitaryzmu, dobrze byłoby rozwinąć sekcję 1.3.2.1. (*Traditional Moral Dilemmas*), pokazując więcej zmiennych, które wpływają na ostateczny wybór w tym dylemacie, zwłaszcza takich, które zostały dodatkowo uwzględnione w badaniach empirycznych przedstawionych przez Kandydatkę („problemy społeczne i ekonomiczne, płeć, wiek, zatrudnienie, rodzaj praktykowanej religii, praktykowanie religii”). Istnieje wiele prac, które można by przedstawić, a taka treść byłaby bardzo istotna dla dalszej dyskusji.
- 3) W sekcji 1.4.3. (*Other Variables Versus Moral Identity*) wspomniano, że *“A meta-analysis of 111 studies identifies several factors that may be connected with moral identity (Xu et al., 2021). Personality traits such as agreeableness, conscientiousness, and integrity are positively correlated with moral identity, while*

neuroticism has a negative relationship.” – dlaczego osobowość nie była kontrolowana w badaniach Kandydatki? Czy może być to kolejna istotna zmienna współzależna? Jeśli Kandydatka uwzględniłaby cechy osobowości w tych badaniach, co spodziewałaby się zaobserwować?

- 4) Sekcja 1.5.2. (*Moral Foundations in Psychological Research*); podsekcje 1.5.2.1-1.5.2.4 – Kandydatka podsumowuje, że “within a single theory, we have several different ways to measure moral foundations – both in terms of assessing their importance for participants, agreement with certain statements that align with specific values, making decisions regarding actions related to sacralization, and through more naturalistic, scenario-based assessments like the MFV”. Byłabym jednak bardzo zainteresowana opinią Kandydatki. Która z metod przedstawionych w tych podsekcjach jest najlepsza?
- 5) Muszę przyznać, że czasami miałam problem z płynnością pracy. Rozdział 2 zaczyna się bez teoretycznego wprowadzenia. Kandydatka opisuje badania łączące moralność i muzykę, ale warto byłoby poznać podstawę tego związku. Co sprawiło, że Kandydatka w ogóle pomyślała, że są one powiązane? Być może istnieje jakiś zewnętrzny powód, dla którego Kandydatka zaczęła uważać ich związek za godny naukowych analiz.
- 6) Przegląd istniejących badań w sekcji 2.1. jest zdecydowanie interesujący oraz inspirujący. Jednak brakuje pewnego związku z treścią przedstawioną w rozdziale 1. Wydaje się, że badania opisane w sekcjach 2.1.1-2.1.3 opierają się na wpływie muzyki na nastrój – ale nie wyjaśniono wcześniej, dlaczego nastrój powinien wpływać na moralność. Podobnie, sekcja 2.1.4. dodatkowo wspomina o pobudzeniu generowanym przez muzykę, ale ponownie nie przedstawiono, w jaki sposób pobudzenie i moralność są ze sobą powiązane.
- 7) Pozostałe sekcje tego rozdziału przedstawiają interesujący i szczegółowy przegląd badań łączących emocje generowane przez muzykę z decyzjami moralnymi. Byłam nieco zdezorientowana sekcją 2.1.11 – dlaczego Autorka nie wyjaśniła celu uwzględnienia tej sekcji w rozprawie? Zdrowsze wybory związane z dietą i stylem życia nie wydają się być związane z moralnością, zwłaszcza że później dowiadujemy się dodatkowo, że “it is advisable to approach this series of studies with caution, treating them more as an inspiration for further research”.
- 8) Sekcja 2.2. – “The results indicated that emotionally negative (i.e., sad) music and portrayals of others’ emotional suffering increased empathy and compassion. Participants were also more likely to decide to help another person.” – czy Kandydatka uważa, że wykorzystanie smutnej muzyki generowałoby inne wyniki?
- 9) W sekcji 2.3.3. dowiadujemy się o istnieniu badania, którego wyniki przeczą innym badaniom – “(...) both experiments suggest that participants who listened to music were more willing to comply with a request that resulted in failing to help a person in need compared to those who did not listen to music.” – dlaczego tak się stało? Jak można wyjaśnić ten wynik i czy Kandydatka uważa to za istotne dla jej badania?
- 10) Ogólnie rzecz biorąc, rozdział 2 zawiera bardzo szczegółowy i interesujący przegląd bardzo inspirującej literatury. Uważam jednak, że wskazane byłoby zsyntetyzowanie najważniejszych informacji i podanie kilku streszczeń (nawet bardzo krótkich), aby lepiej poprowadzić czytelnika. W obecnej formie sekcje te przedstawiają raczej opis istniejących badań, bez wskazania, co jest ważne, co zostanie wykorzystane w dalszych badaniach lub w jaki sposób poprzednie wnioski mogą stanowić podstawę nowych badań.
- 11) W podsumowaniu części teoretycznej brakowało mi pewnego uzasadnienia wyboru współzmiennych uwzględnionych w dalszych badaniach. Dlaczego Kandydatka uznała wybrane elementy za najważniejsze?

Część empiryczna

Wstęp do części empirycznej jest dla mnie raczej niejasny i nie do końca rozumiałam kolejność przedstawionych informacji. Na czym opierała się struktura tej części?

Badanie 1.

Badanie koncentrowało się na wpływie hymnu narodowego na decyzje zgodne z utylitaryzmem. Mam kilka pytań i rozważań opartych na tym badaniu. Aby ułatwić dalszą dyskusję, przedstawiam je w formie punktów poniżej.

- 1) “In Study 1, I tested a very specific piece of music that is similar in perception for participants from different countries, i.e., the national anthem” – czy Kandydatka uważa, że hymn narodowy jest naprawdę podobnie postrzegany w różnych kulturach? Powiedziałabym, że istnieje szereg różnych zmiennych, które mogą wpływać na jego odbiór na poziomie kulturowym (niektóre z nich są nawet omawiane szerzej w rozprawie). Czy USA i Chiny były najlepszymi możliwymi wyborami pod względem reprezentatywności? Te kraje są bardzo

specyficzne pod względem wartości narodowych. Czy Kandydatka uważa, że mogło to wpłynąć na wyniki badania pilotażowego i głównego?

- 2) Nie jestem pewna co do modelu teoretyczno-analitycznego i uważam, że konieczne byłoby szersze uzasadnienie jego wyboru. Na podstawie wprowadzenia teoretycznego wydaje się, że emocje generowane przez muzykę są raczej mediatorem niż współzmienną wpływającą na wielkość efektu. Wydaje się to logicznym wnioskiem opartym na wcześniejszej literaturze. W takiej interpretacji model powinien raczej testować założenie, że jeśli pewne emocje są generowane przez bodziec muzyczny, muzyka może wpływać na osądy moralne. Czy Kandydatka mogłaby szerzej uzasadnić swój wybór?
- 3) Punkt powiązany z poprzednim – w kwestii wybranego podejścia analitycznego: czy Kandydatka przeprowadziła analizę, która obejmowała emocje w podobny sposób jak inne współzmiennne? Duma została uwzględniona w „Krajowych zmiennych współrzędnych przywiązania”, ale co z innymi emocjami? Uważam, że bardzo interesujące byłoby prześledzenie zakresu wpływu każdej emocji na ogólne efekty badań. Na przykład szczęście różniło się między grupą eksperymentalną i kontrolną, ale ta różnica wydaje się być pominięta w „głównych analizach”. Taka analiza byłaby bardzo interesująca, a jako że jest również równoległa do analiz w badaniu 2a i 2b, dobrze uzupełniłaby serię badawczą.
- 4) “Specifically, I predicted that participants who listened to the national anthem would make more deontological-oriented choices in the trolley (H1) and footbridge dilemmas (H2) as well as in the traditional score of CNI (H3.4), be more sensitive to norms (H3.1), less sensitive to consequences (H3.2), and have lower levels of impartial beneficence (H4.1) and instrumental harm (H4.2) than participants who listen to control music.” – dlaczego uczestnicy powinni być mniej wrażliwi na konsekwencje? Wydaje się to sprzeczne z intuicją.
- 5) Nie jestem przekonane co do idei, że preferencje muzyczne (ulubiony gatunek) przyczyniają się do efektów związanych z moralnością. Czy Kandydatka może rozwinąć tę hipotezę? W jaki sposób wybrano uwzględnione gatunki muzyczne?

Drobniejsze uwagi:

- Czy uczestnicy otrzymali jakiegokolwiek wyjaśnienia lub instrukcje przed eksperymentem?
- Dlaczego wiarygodność kwestionariusza CNI była tak słaba w uwzględnionych próbkach?
- „5.3.1. Kontrola manipulacji” – biorąc pod uwagę mnogość porównań i efektów, zaleciłbym jakąś formę wizualizacji danych.

Badanie 2.

Drugie badanie empiryczne analizowało, czy i w jaki sposób muzyka wpływa na poczucie własnej wartości tożsamości moralnej i fundamentów moralnych. Ponownie przedstawiam swoje pytania i sugestie w punktach poniżej.

- 1) Badanie 2a: “Empathy increased the internalization of the self-importance of moral identity and the relevance of fairness and loyalty, which suggests that for empathic participants, it was more important to be moral, and also to be fair and loyal. These findings are in line with previous studies (e.g., Dawson et al., 2021; Strupp-Levitsky et al., 2020).” – czy Kandydatka może wyjaśnić bardziej szczegółowo, jakie jest znaczenie tych ustaleń? Proszę rozwinąć ich znaczenie.
- 2) Badanie 2b: Czy Kandydatka może przedstawić jakiegokolwiek dowód empiryczny, że efekt emocjonalny obrazu, który Kandydatka uwzględniła w tym badaniu, jest podobny do efektu piosenki? Nie zrozumiałam, dlaczego Badanie 2b obejmowało tylko obraz. Najlepiej byłoby połączyć badania 2a i 2b, aby uwzględnić oba typy bodźców w projekcie z powtarzanymi pomiarami.
- 3) Badanie 2c: Dlaczego w badaniu 2c Kandydatka oceniła tylko wrażenia dotyczące utworu muzycznego, a nie innego bodźca? Biorąc pod uwagę dyskusję na temat Badania 2b, wydaje się, że warto połączyć i porównać dwa typy bodźców.

Wnioski ogólne i najważniejsze punkty do dyskusji

- W części teoretycznej Kandydatka wymieniła „stosowanie różnych miar w każdym badaniu” jako jedną z najważniejszych wad poprzednich badań. W części empirycznej Kandydatka przedstawiła badania skupiające się na dwóch kluczowych pytaniach: (1) w jaki sposób ekspozycja na hymn narodowy wpływa na utylitarne osądy moralne i (2) w jaki sposób radosna muzyka wpływa na tożsamość moralną i podstawy moralne. Interesował mnie wybór zmiennych zależnych. Dlaczego dwa badania empiryczne nie wykorzystywały tej samej zmiennej zależnej? Muszę przyznać, że rozbieżności między różnymi badaniami w części empirycznej były dla mnie dość dezorientujące.
- Chciałabym podkreślić kwestię emocji, którą powtarzam w całej recenzji, ponieważ uważam ją za jedną z najbardziej problematycznych części pracy – czy Kandydatka uważa, że emocje wywoływane przez muzykę u uczestników mogą mieć wpływ na zaobserwowane wyniki? Dlaczego ich wpływ nie został oceniony w wybranych modelach? Czy można przedstawić dodatkowe analizy, aby rozwiązać ten problem?
- Czy Kandydatka może dodatkowo uzasadnić wybrany model badawczy (4 badania z 4 różnymi warunkami eksperymentalnymi i różnymi zmiennymi zależnymi)? Czy jest on lepszy od projektu łączącego wszystkie warunki eksperymentalne w jednym badaniu?
- Czy zbieranie danych online przy użyciu specjalistycznej platformy do zbierania danych mogło mieć wpływ na zaobserwowane wyniki?

Podsumowanie

Rozprawa doktorska p. Katarzyny Pypno-Blajdy pokazuje szeroką wiedzę Kandydatki w badanej dziedzinie, jej umiejętność formułowania oryginalnych pytań badawczych i prowadzenia badań naukowych. Doceniam spójność tej rozprawy z praktykami i zaleceniami otwartej nauki. Chciałam również pochwalić wybrane podejście eksperymentalne i uwzględnienie różnych narodowości w badaniach (choć byłabym zainteresowana poznaniem opinii Kandydatki na temat ich specyfiki i możliwych implikacji formy zbierania danych, patrz mój komentarz powyżej). Zgadzam się z wnioskiem Kandydatki, że *“These studies contribute to broader discussions on the role of experimental research in moral psychology. While many previous studies have relied on correlational methods, experimental approaches allow for controlled testing of causal relationships”*. Miałam wiele pytań i wątpliwości zarówno co do części teoretycznej, jak i empirycznej rozprawy i jestem bardzo zainteresowana opinią Kandydata na temat kwestii, które poruszyłam w mojej recenzji, ale moja ogólna ocena rozprawy jest pozytywna. Uważam, że rozprawa *„Does listening to music change peoples’ moral beliefs?”* spełnia wymogi prawa polskiego, tj. art. 187 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.). W związku z powyższym rekomenduję dopuszczenie p. Katarzyny Pypno-Blajdy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Agnieszka Sorokowska